

Tryggve Mettinger *In memoriam*

GÖRAN EIDEVALL

Uppsala universitet
goran.eidevall@teol.uu.se

BLAŽENKA SCHEUER

Lunds universitet
blazenka.scheuer@ctr.lu.se

OLA WIKANDER

Lunds universitet
ola.wikander@ctr.lu.se

Tryggve N. D. Mettinger, professor emeritus i Gamla testamentets exegetik, har avlidit i en ålder av 83 år. Hans närmaste är hustrun Solvi samt bröderna Karl och Bengt med familjer. Tryggve var professor i Gamla testamentets exegetik i Lund mellan 1978 och 2003, och han blev tidigt en av Sveriges mest namnkunniga, framstående och internationellt hyllade bibelforskare.

Han föddes i Helsingborg 1940. Hemmet var starkt präglad av frikyrklig, pentekostal tradition, något som följde med Tryggve under hans liv, även om han senare fann sitt andliga hem i Svenska kyrkan. Kärleken till de bibliska texterna skulle forma Tryggves val av universitetsutbildning. Hans år som bibelforskare kom att präglas av en kritisk men respektfull forskarhållning till den bibliska tradition med vilken han vuxit upp. Hans precision som forskare och hans engagemang som människa sammanfattas väl i det motto han ofta refererade till: ”Jag försöker dra en gräns mellan det jag tror mig veta som forskare och det jag vet att jag tror som kristen.”

Mettinger började sin akademiska bana med studier i teologi, komparativ litteraturvetenskap, semitiska språk och egyptologi i Lund och Köpenhamn. Det var dock Lunds universitet som blev hans *alma mater* där han 1963 tog Fil.mag. i litteraturvetenskap och religionsvetenskap. Samma sommar gifte han sig med sin ungdomskärlek Solvi – som han ofta omtalade kärleksfullt som sin färdkamrat och ”favorithustru” och som lyckan i hans liv. År 1971 blev han teologie doktor och docent i Gamla testamentets exegetik. Redan 1978, endast 38 år gammal, blev han professor i Gamla testamentets exegetik vid teologiska institutionen i Lund, en tjänst han behöll till sin pensionering år 2003.

Tryggve Mettingers vetenskapliga insats var betydande. Doktorsavhandlingen bar titeln *Solomonic State Officials: A Study of the Civil Government Officials of the Israelite Monarchy* (1971). Mettinger behandlade här olika aspekter av det israelitiska kungadömet, särskilt kunglig administration och sakral maktlegitimation (kunglig ideologi). Mettinger följde upp detta tema i sin andra monografi med titeln *King and Messiah: The Civil and Sacral Legitimation of the Israelite Kings* (1976), där han behandlade sådana aspekter som folkförsamlingens roll, smörjelsen av kungen och utnämningen av kungen till Guds son.

I sin tredje monografi med titeln *The Dethronement of Sabaoth: Studies in the Shem and Kabod Theologies* (1982), visade Mettinger prov på sin vetenskapliga örnblick. Här studerade han gudsbilder i Sion-Sebaoteologin och i dess efterföljare under exilperioden: teologierna om Guds närvaro i templet som fokuserar på namnet (Shem) och härligheten (Kabod). Dessa två begrepp uppfattades av Mettinger som svar på den kognitiva dissonans som orsakades av förstörelsen av Jerusalems tempel.

Som en röd tråd genom Tryggve Mettingers forskarverk löper intresset för föreställningarna om Gud i det forntida Israel. Om detta vittnar rubriken på avskedsföreläsningen, där han gjorde en egen sammanfattning: ”Om gudsbildens gåtor: Rapport från ett forskarliv.” Mettingers första större svenska monografi, med titeln *Namnet och närvaron: Guds-namn och gudsbild i Böckernas Bok* (1987), kom att bli hans mest över-satta verk. Med sin karakteristiska intellektuella skärpa och pedagogiska

excellens studerade han idéerna kopplade till olika gudomliga namn, såsom JHWH och Herren Sebaot, samt olika gudsbeteckningar, såsom konung, förlossare och frälsare. Denna bok vann stor nationell och internationell uppskattning och har sedan dess uppdaterats och översatts, förutom till engelska (1988), även till spanska (1994), koreanska (2006), portugisiska (2008) och italienska (2009).

Mettinger såg arbetet med konkordansen som ett av bibelvetarens främsta verktyg – att undersöka specifika hebreiska ord och deras utbredning var centrum i hans praxis. Men efter hand ökade hans intresse för relationen till de kulturer som omgav den israelitiska. Hans studier i fornegyptiska, akkadiska och ugaritiska kom här väl till pass, en tradition som han entusiastiskt lämnade vidare till yngre kollegor. I monografin *No Graven Image? Israelite Aniconism in Its Ancient Near Eastern Context* (1995) och i ett antal relaterade artiklar studerade Mettinger israelitisk anikonism; kult utan bilder. Han placerade detta fenomen i en vidare kontext. Anikonism var, enligt Mettinger, ett utmärkande drag redan i den tidiga israelitiska religionen. Ytterst hade det programmatiska bildförbudet, som formulerades på ett senare stadium, sin bakgrund i en *de facto*-anikonism, i form av kult relaterad till stenstoder utan avbildningar, som Mettinger såg som kännetecknande för olika västsemitiska religionsformer. Han argumenterade för den anikoniska karaktären hos den officiella kulten vid templet i Jerusalem, och konfronterade därmed ett antal forskare som förmodade att det funnits en kultisk staty av JHWH i det allra heligaste.

I en efterföljande monografi med titeln *The Riddle of Resurrection: "Dying and Rising Gods" in the Ancient Near East* (2001), underkastade Mettinger föreställningen om den döende guden en ingående och kritisk analys. Han gjorde upp med ett sekel av undvikande strategier och kom fram till slutsatsen att den semitiska världen hade ett antal gudar som kan karakteriseras som döende och uppstigande (eller återuppstående): Baal, Adonis, Melqart och Eshmun. Han återkom till denna fråga i en efterföljande artikel med titeln "The Dying and Rising God: The Peregrinations of a Mytheme" (2005).

Under hela sitt liv intresserade sig Mettinger för skönlitteratur och litteraturvetenskap. I en rad senare verk studerade han ett antal utvalda bibeltexter med litteraturvetenskapliga verktyg. I *The Eden Narrative: A Literary and Religio-Historical Study of Genesis 2–3* (2007) använde Mettinger tekniker som narratologi, genreanalys och studie av tema för att analysera ett avsnitt av urhistorien i Bibeln, nämligen den skapelse- och syndafallsberättelse som utspelar sig i Edens lustgård. På ett liknande sätt använde han litterära metoder i monografin med titeln *I begynnelsen: Hur skall vi förstå Bibelns tre första kapitel? Aspekter från astrofysik och exegetik* (2011; uppdatering 2013). Här ställde han också frågan om modern astrofysik lämnar utrymme för en meningsfull tro på en Skapare. Hans skarpa gränsdragning mellan det han visste sig tro och det han trodde sig veta präglade hans svar på denna fråga.

Under sina långa produktiva år har Tryggve Mettinger även författat en lång rad artiklar i ledande internationella tidskrifter. Ett urval av dessa publicerades 2015 under titeln *Reports from a Scholar's Life: Select Papers on the Hebrew Bible*, redigerad av Andrew Knapp. Men han avslutade sin vetenskapliga produktion med samma tema som ledde honom in i det akademiska studiet av Bibelns texter – kärleken. Mettingers sista monografi bar titeln *Sångernas Sång: En mästars dikt om kärleken* (2016). Där tillämpade han litterära perspektiv på Höga Visan och läste denna bibelbok som en hyllning till mänsklig kärlek som en gåva från Skaparen.

Åren som professor kantades av en rad längre utlandsvistelser och akademiska uppdrag. Han var verksam som gästprofessor vid Princeton Theological Seminary, USA (1984), institutionen för semitiska språk vid Kampen universitet, Holland (1991), institutionen för mellanösternstudier vid Stellenbosch universitet, Sydafrika (1997), samt vid den religionsvetenskapliga institutionen, Utrecht universitet i Holland (2000). Här hemma var han mellan 1977–1981 och återigen 1992–1997 engagerad som konsult åt Bibelkommissionen i det bibelöversättningsprojekt som skulle ge oss Bibel 2000. Han var alltså inte en av översättarna, utan en av de många forskare som nagelfor översättningsförslagen ur

bibelvetenskapligt perspektiv – och, med tanke på hans stora litteraturintresse, också med en blick på det estetiska och stilistiska.

Tryggve Mettinger var medlem i ett stort antal lärda sällskap både i Sverige och utomlands. Bland dem kan nämnas Vitterhetsakademien samt The (British) Society for Old Testament Study till vilket han valdes som hedersmedlem år 2003. Kungl. Vetenskaps societeten i Uppsala belönade Mettingers framstående forskningsinsatser med Thuréuspriset i humaniora 2008.

Tryggve Mettingers vetenskapliga insats är väldig, och hans betydelse för forskningen i Gamla testamentets exegetik vid Lund universitet går inte att överskatta. Hans seminarium var i vissa kretsar känt som ”Cirkus Mettinger”, vilket säger väldigt mycket om det inflytande han hade som vetenskaplig ledare, men också om den mångfald av metoder och forskningsinriktningar som skapades kring denna centralgestalt. Generationer av blivande forskare har haft förmånen att tränas i denna kreativa och innovativa miljö. Han var en akademiker av en typ man sällan ser idag – en encyklopedisk auktoritet. En professor av den gamla skolan – och en god vän. Vi som varit hans studenter minns honom särskilt som den vänlige – men strikte – lärare och kritiker han var. Vi minns förvaltaren av Främre Orientens kulturskatter och språkliga kunskap (få andra i Sverige sysslade med ugaritiska på hans tid, och vi minns med glädje hur han lärde oss akkadiska). Vi minns den glade, uppmuntrande allvetaren, som sade åt oss att skriva om precis vad vi ville, men som också ständigt lämnade handskrivna lappar som med spretig stil utropade ”Westermann!!!” eller liknande, för att påminna oss om någon referens vi glömt, men som Tryggve naturligtvis kunde utantill, med årtal och sida.

Tryggve Mettinger har berört som forskare, som lärare, som handledare, som mentor och som engagerad medmänniska. Hans minne kommer att leva länge i den världsvida kretsen av bibelforskare specialiserade på Gamla testamentet liksom i den krets av bibelforskare han väglett och inspirerat under merparten av sitt rika liv.